

Ve své vědecké práci navazoval Jan Firbas na dílo Viléma Mathesia, zejména na jev zvaný aktuální členění větné. Analýzou a srovnáváním češtiny s angličtinou, ale i s mnohými jinými jazyky, zjišťoval postupně, které faktory činí z větných členů základ, přechod nebo jádro výpovědi (angl. theme, transition, rheme; functional sentence perspective). Na stupeň výpovědní dynamičnosti větného členu má vliv nejen linearita (slovosled), ale také kontextová zapojenost a dynamická sémantika, v mluvené řeči pak též intonace. Teprve souhra těchto čtyř faktorů FSP určuje funkční perspektivu každé věty.

Profesoru Janu Firbasovi vyšla jediná monografie (*Functional Sentence Perspective in Written and Spoken Communication*, Cambridge University Press, 1992), jinak jsou výsledky jeho bádání v oblasti FSP roztroušeny v desítkách článků, uveřejněných v českých i zahraničních lingvistických časopisech a sbornících. Sebrané spisy (*Collected Works of Jan Firbas*), jejichž iniciátorem byl prof. Aleš Svoboda, jsou proto velmi užitečným a záslužným počinem. Vycházejí od roku 2010 a jsou rozvrženy do pěti svazků. Právě vycházející 3. svazek obsahuje články z let 1979 až 1986, v nichž se např. z funkčního hlediska osvětluje „ordo naturalis“, nebo se vysvětluje pojem „základní rozložení výpovědní dynamičnosti“. Většina článků je napsána anglicky, ale i český čtenář ocení, že texty jsou systematické, jasně formulované a srozumitelné.

E. Golková

* *Collected Works of Jan Firbas*, Vol. III. Brno: Masaryk University Press, 2015, 397 s.

Vladimír Spousta: Vizualizace edukologických jevů*

Stejně jako většina vědních oborů i široké spektrum pedagogických disciplín reaguje v kontextu soudobé informační společnosti na prudký rozvoj komunikačních zdrojů a technologií intenzivně uplatňujících vizualizaci prezentovaného obsahu. Především na půdě didaktické informace se tak využívá schémat, obrázků, grafů a tabulových přehledů ve snaze obohacovat vzdělávací proces přehledností, systematickostí a názorností. Dlouholetý pedagog a plodný badatel doc. Vladimír Spousta se cestou přehledně zpracované a názorně pečlivě a srozumitelně formulované monografie pokusil průkopnickým způsobem osvětlit širší odborné veřejnosti základní teoretické a terminologické aspekty širokého spektra edukologické problematiky. Přitom se důsledně drží zásad logické návaznosti, srozumitelnosti, významnosti a aktuálnosti zkoumaných jevů, které v úvodní teoretické části nahlíží prizmatem hledisek gnozeologických, psychologických, sociologických, pedagogických a v souladu se zaměřením celé monografie především didaktických. Má přitom stále na mysli skutečnost, že moderní komunikační technologie se nevyhnou transferu informací nejen bezbariérového, ale i, či právě proto, i srozumitelného. Jako vysoce vzdělaný a zkušený pedagog v této souvislosti připomíná to, na co mnohdy zapomínáme: Úroveň vzdělanosti určuje především schopnost relevantní informace zpracovat a promyšlenou cestou je uvést do širších interdisciplinárních souvislostí. Tato zásada je organicky provázána nejen s vizuálním myšlením, nýbrž i s vizuální gramotností ve smyslu schopnosti využít tyto prostředky jak v procesu učení, tak v širokém spektru komunikace.

Vysokou informační hodnotu nabízí práce doc. Spousty v části zabývající se typy vizuálů (s. 36–66), když následně vhodně připomíná fenomén kognitivní imaginace ve smyslu schopnosti zpracovávat informace. Sociologická dimenze problematiky je pak ilustrována poznámkou o významu symbolů, znaků kódů a piktogramů, které ve zjednodušené formě pohotově informují masu lidí v kontextu zrychleného (a mnohdy chaotického) rytmu soudobé postmoderní společnosti zaměřené na rychlou proměnlivost jevů a zážitků. Vizualizaci z pohledu pedagogického snad nelze lépe ilustrovat než autorem monografie trefně aktualizované zásady J. A. Komenského: „Budiž učitelům zlatým pravidlem, aby všechno bylo předváděno všem smyslům, kolika možno“. Pro praxi vyučovacího procesu pak monografie pro práci s informacemi rází na půdě vizuální výchovy zásadu vnímavosti, aktivní manipulace, variantnosti a tvořivosti. Tedy schopnosti zobrazení nejen číst, ale také je vytvářet.

Na praxi vizualizace pedagogických disciplín zaměřených závěrečných cca 250 stran textu je pozoruhodná systematická zpracování tohoto nesporně náročného úkolu: Počínaje přehledným vymezením základních pedagogických disciplín až po zcela novátorskou prezentaci vizualizace aplikovaných edukologických speciálních oborů. V této široce tematicky rozkročené problematice zaujmou zřejmě čtenáře příslušné tabulky týkající se koncepce vzdělávání, forem výchovy, stylů výchovy se zřetelem ke kázeňským požadavkům, třídimenzionální struktura osobnosti učitele či podrobná Wilmsenova pozorovací škála adaptability.

Bohatě obrazově a tematicky uceleně koncipovaná monografie doc. Vladimíra Spousty je vybavena vedle literárních odkazů i jmenným a věcným rejstříkem; nad běžný rámec i zamyšlením nad nesporně

obdivuhodnou životní a profesní dráhou autora a výňatky z názorů tří recenzentů práce. Mnohaleté systematické a nezpochybnitelně plodné úsilí autora fruktifikované v této obsáhlé mnohostranně využitelné monografii nesporně naplní zamýšlený cíl: Zprůhlednit a zpřístupnit širší pedagogické veřejnosti ty edukologické problémy, které tvoří teoretickou a terminologickou výbavu oboru.

A. Sekot

* Brno: Tribun EU, 2014, 326 s.

Martin Dosedla: Profesní orientace žáků s lehkou mentální retardací*

Jednou ze závažných otázek týkajících se osob se zdravotním postižením je problematika jejich adekvátního pracovního uplatnění. Práce patří mezi základní potřeby, je charakteristickým atributem dospělosti a samostatnosti každého člověka, bez ohledu na to, zdali jde o jedince zdravého, nebo zdravotně handicapovaného. Dílčím aspektem této aktuální problematiky se ve své monografii *Profesní orientace žáků s lehkou mentální retardací s akcentem na využití multimediálních výukových opor* věnuje Ing. Martin Dosedla, Ph.D.

Pozornost zaměřuje na žáky základních škol s lehkou mentální retardací, u nichž z výchovně-vzdělávacího pohledu řeší problematiku profesní orientace a volby povolání. Jde o přepracovanou verzi disertační práce, kterou autor obhájil na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v roce 2013. Kromě pečlivého teoretického uchopení profesní orientace a volby povolání žáků s lehkou mentální retardací v ní autor zprostředkovává poznatky